

BILDERBOK och DOCKTEATER - ett strävsamt gammalt par

Banden mellan bilderboken och dockteatern är av förklarliga skäl täta. Historierna är ofta korta och episodiska, ett format som passar dockteatern väl. Kreativa illustratörers bilder liksom bara väntar på att flyttas över till dockteaterscenen av kreativa dockmakare. Men hur ser ett äktenskap mellan två så starka kontrahenter ut? Vilka frågor och utmaningar ställer det dockmakaren inför?

Teater Spektaklet: *Fru Meier och Lilla Pip*, efter en bilderbok av Wolf Erlbruch. Dockor och scenografi: Eva Grytt. Foto: Staffan Claesson.

Ett besök hos dockmakare Grytt i hennes ateljé på Söder i Stockholm borde kunna ge en del tanketrådar att spinna vidare på. Hon har lång och gedigen erfarenhet av att arbeta just med bilderböcker som förlaga. På Spektaklet har hon till exempel, förutom den nu aktuella *Fru Meier och Lilla Pip*, gjort dockor och scenografi även till *Min tur* (2013), efter en bilderbok av Ernst Jandl (text) och Norman Junge (bild). På Dockteatern Tittut, med vilken hon också har ett långt samarbete, gjorde hon dockorna till teaterns megahit *Dollans dagis* (2007),

efter Barbro Lindgrens och Eva Erikssons bok. För att nu bara ta ett par axplock ur den mycket omfattande gryttska verkförteckningen.

Till det kommer att Eva Grytt också har ett eget konstnärskap utanför dockteaterns värld, som grafiker, tecknare och skulptör: utbildad vid Konstfack och Konsthögskolan, representerad på ett flertal museer i både Sverige och utomlands, med uppdrag för offentlig utsmyckning och med en lång rad separat- och samlingsutställningar bland meriterna. (Man kan också lägga till att hon som scenograf och dockmakare även arbetat med andra bildkonstnärers liv och verk: med Frida Kahlo för Dockteatern Långa Näsan, 2003, med Sigrid Hjertén för Teater Spinetta i samarbete med Byteatern, 2007, och med Lena Cronqvist för Marionetteatern, 2013.)

SKAPA ELLER ÅTERSKAPA?

Men hur var det nu med äktenskapet mellan bilderbok och dockteater? Handlar det om att reproducera och återskapa eller att tolka eget och skapa nytt? Fågel, fisk eller mittemellan? Förhållningssätten kan förstås vara skiftande.

Min tur. Foto: Stefan Claesson.

Dollans dagis. Foto: Ivar Sviestins.

När Eva Grytt till exempel gjorde dockor och scenografi till *Flodhästar*, finns dom? (för Dockteatern Långa Näsan, 1995) valde hon att förhålla sig helt fri gentemot förlagens bilder (Arne Norlins bok *Sagan om flodhästen*, med illustrationer Lena Andersson). I stället gick hon till afrikansk konst, till målningar och masker, för att hämta inspiration och uttryck.

I både *Min tur* och *Dollan* däremot ligger dockornas utformning tätt intill respektive förlaga. När det gäller en så känd och inarbetad bilderbok som *Dollan*, tänker man som utomstående att det skulle kunna finnas en risk att följsamheten vore ett krav från teaterns sida, att man av marknadsföringsskäl vill ha dockor som man vet att köpare och publik ska känna igen. Men Eva Grytt säger sig inte ha mött den typen av förväntningar från sina uppdragsgivare. Just med *Dollan* var det till och med tvärtom så att det var Eva själv som föreslog boken därför att hon blivit så förtjust, inte minst i bilderna. De grundläggande valen växer annars fram i samtal med regissören, även om dockmakaren här har stor frihet till egna beslut.

SJÄLVSTÄNDIG TOLKNING

Det viktiga för Eva är att huvudfiguren ska vara möjlig för småbarnspubliken att identifiera sig med. Alltså får den inte bli för abstrakt. Eller jo, förresten (ändrar hon sig), den kan få vara abstrakt också, men den måste ha en blick, den måste skapa kontakt med åskådaren. Därtill kommer förstås att hitta de viktigaste rörelsefunktionerna. Också valet av tillverknings sätt (ibland mjuka tygdockor, ibland "skulptera, gjuta, cachera", ibland "hugga och tälja", som hon kallar det) ger dockorna deras olika karaktärer.

Wolf Erlbruch: *Fru Meier och koltrasten*. Boken har just (maj 2017) kommit ut på Förlaget Hjulet i svensk översättning av Ulla Forsén.

Teater Spektaklet: *Fru Meier och Lilla Pip*. Foto: Staffan Claesson.

I *Min tur*, där dockorna verkligen ser ut som lyfta direkt ur boken, var valet kanske ganska givet. Figurerna är ju framställda som traditionella leksaker, och just det är en viktig del av deras "personligheter". I *Fru Meier* fick tillvägagångssättet bli ett annat. Här uppträder dockspelarna själva (Per och Margaretha Löfblad) i rollerna som Herr och Fru Meier, men de dubblas också av dockor. Så Eva fick utgå från spelarna och göra dockorna till porträtt av dem, i stället för att återskapa bokens figurer.

Bokens färgskala är litet ängsligt blek, som den ängsliga Fru Meier själv. Eva byggde sin scenografi på att dela scenen i en realistiskt hållen interiör (som dessutom finns i två versioner: i naturlig storlek och i dockteaterformat), och en "modernistisk" exteriör med ett färgsprakande träd där fru Meier till slut övervinner sin ständiga ängslan och, likt koltrastungen, lär sig flyga ut i världen. Färgsättningen här är en självständig visuell tolkning av bokens tema.

I ateljén: arbeten pågår. Foto: Tomas Alldahl.

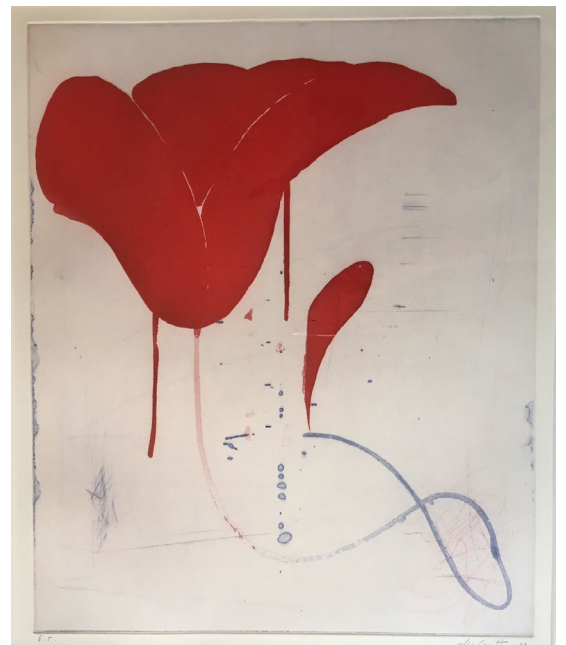
FIGURER OCH HATTAR

Har man Spektaklets Fru Meier i synminne när man stiger in i Evas ateljé, är det litet som att de båda världarna - dockteatern och bildkonsten - glider in i och ut ur varandra. Sånt hon arbetar med just nu är dels collage och dels assemblage, eller "tredimensionella saker" som hon kallar det. Här finns figurer och små huvuden tillverkade på samma vis som för dockteatern. Och här finns, utspritt över rummet, hopsamlade små dockmöbler, träd, hattar (också tillverkade i gjutform och cacherade, precis som dockorna). Tillsammans bildar de olika objekten liksom ett slags tillfälliga scenografier.

Till våren 2018 väntar ett nytt uppdrag för Dockteatern Tittut, för övrigt den femtionde iscensättningen för Eva Grytt (vilket hon tänker fira med ett glas champagne). En föreställning byggd på Eva Lindströms bok *Min vän Lage*. Det rara gamla paret bilderbok och dockteater strävar vidare.

Tomas Alldahl.

Läs mer om Eva Grytt och andra dockmakare i *Dockument 2014* (ladda ned från www.unima.biz). Läs också Margareta Sörensons "Nytt om Grytt" (*Expressen*, januari 2007; finns på nätet) och i boken *För de allra små* (2001).

Eva Grytt: *Den röda*
(etsning på kopparplåt).